

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM</i> C. MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLLOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINAK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Сіладій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE “SIGHT WORD” READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatolij: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	465
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolett: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL

Fekete Evelin

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
evelinkefekete@gmail.com

Анотація

У дослідженні розглядається розвиток емоційного інтелекту в дитинстві.

Тема має велике значення, оскільки для того, щоб дитина стала психічно здоровою дорослою людиною, яка може свідомо розпізнавати, відчувати почуття, співчувати і терпимо співпрацювати з іншими, керувати конфліктами і вміти приймати правильні рішення, вона також потребує емоційного інтелекту, крім матеріальних знань. Метою роботи є доведення корисного ефекту прослуховування живої казки на розвиток емоційного інтелекту. Як педагог важливо визнати потенціал казок і використовувати їх у найбільш оптимальній доступній формі. Казки дають велику допомогу у вихованні дітей, тому що в них закладено дуже багато інформації, які допомагають зрозуміти духовний світ дітей.

Ключові слова: емоційний інтелект дитини, емоційна безпека, магічне мислення, жива казка, мотиви казки.

Absztrakt

A tanulmány az érzelmi intelligencia fejleszthetőségét vizsgálja gyermekkorban. A téma nagy jelentőséggel bír, mivel ahhoz, hogy egy gyermekekből lelkileg egészséges felnőtt váljon, aki képes tudatosan felismerni, megélni érzéseit, empatikusan és toleránsan együttműködni másokkal, kezelni tudja a konfliktusait és képes jó döntéseket hozni, tárgyi tudás mellett kétségtelenül szüksége van érzelmi intelligenciára is. A tanulmány célja bizonyítani, az élő mesehallgatás jótékony hatását az érzelmi intelligencia fejlődésére. Pedagógusként fontos felismerni a mesékben rejlő lehetőségeket és ezeket a lehető legoptimálisabb formában felhasználni.

Kulcsszavak: gyermeki érzelmi intelligencia, érzelmi biztonság, mágikus gondolkodás, élő mese, mesei motívumok.

Az érzelmi biztonság megalapozása gyermekkorban történik. Ha a gyermekben ki tud alakulni a szülőkhöz való bizalom, és megtapasztalja azt, hogy szülei érzelmileg hozzáférhetőek, érzékenyek a szükségleteire, kifejezheti feléjük a negatív érzelmeit is, és ezek csillapításra, megnyugvásra találnak a szülői „ölbén”. A családban megélt jó mintákat átveszi, amellyel a saját érzelmi intelligenciáját gazdagítja.

Az érzelmi biztonság kialakításához nagyban hozzájárul az életkori sajátosságoknak és egyéni érdeklődésének megfelelő meseolvasás, mesehallgatás, saját életéből vett történetmesélés. Az érzelmi intelligenciának a következő általános jelentéseit különítik el az alábbi évek során: Egy olyan intellektuális vagy érzelmi áramlat, ami egy adott időszakot, egy adott kultúrát jellemez (legszélesebb értelemben vett). Képességek, személyiség tulajdonságok olyan csoportja, amely az életben elért sikerekhez szükséges (Margitics 2011, 127).

Az érzelmi intelligenciáról szóló legismertebb elmélet Mayer és Salovey nevéhez fűződik, akik szerint az EQ azon képességek készlete,

amelyeket az érzelmi információ feldolgozásakor használunk. Magába foglalja az érzelmek észlelését, kifejezését, megértését, kezelését, valamint azok irányításának képességét. Az érzelmi intelligencia távolabbi gyökerei a szociális intelligencia fogalmához vezethetők vissza, amely Thorndike meghatározása szerint „arra a képességre vonatkozik, hogy megértsünk másokat, és bölcsen viselkedjünk emberi kapcsolatainkban”. Ő használta először a „szociális intelligencia” fogalmát, amely az emberekkel való viselkedés, bánásmód, az emberek megértésének képessége. 1940-ben D. Wechsler is felvetette, hogy az intelligenciának vannak nem intellektuális elemei is, és ezek a nem intellektuális képességek jelzik előre a siker lehetőségét az életben. Ennek ellenére még évtizedeken keresztül az IQ-eredmények, tesztek alapján ítélték meg a gyerekek iskolai teljesítményét, és ezt tartották a siker mércéjének.

Mayer és Solovey négykomponensű modellt hoztak létre a fogalom leírására:

Az első az érzelmek észlelése, értékelése, kifejezése. Itt nem csupán a mások és a saját érzelmi állapotainak a felismeréséről van szó, hanem arról, hogy az átélt érzelmeinket ki is tudjuk fejezni, másokon felismerjük, továbbá el tudjuk különíteni a hiteles érzelmi megnyilvánulásokat a nem hitelesektől.

A második elem az érzelmek felhasználásának képessége a kognitív folyamatok serkentésére, például kellemes emlék felidézése a kreativitás beindítására.

A harmadik komponens az érzelmek megértésére, elemzésére és az érzelmi tudás alkalmazására vonatkozik. Az érzelmileg intelligens személy árnyaltan megtudja nevezni, milyen érzéseket él át, foglalkozik érzései elemzésével.

A negyedik elem a saját és a környezetünkben élő személyek érzelmeinek szabályozó képességét takarja. Hatást tudunk gyakorolni másokra, ami elengedhetetlen a konfliktuskezelésben.

Az érzelmi intelligencia kutatás számára a népszerűséget Daniel Goleman *Az érzelmi intelligencia* című könyve hozta meg, amely tudományos bestsellerré vált. Goleman könyvében számos pszichológiai kísérlet mellett a legújabb neurológiai kutatások eredményeit is felhasználta, így bizonyítva, hogy az agy értelmi és érzelmi tevékenysége nem függetleníthető egymástól. A siker titka, ha az értelmi képességek fejlett érzelmi készségekkel párosulnak, és ebben Goleman szerint az EQ-nak 80%-os részesedése van. A Salovey–Mayer modelljét egészítette ki egy ötödik pillérrel:

az egyéni hatékonysággal, majd 1998-ban újraértelmezte elméletét, és az érzelmi intelligencia területét négy tartományra osztotta, amelyek az adott területen elsajátítandó kompetenciákat tartalmazzák. A négy területből kettő a személyes, kettő a szociális képességekre vonatkozik. Ezek elsajátítása szükséges a hatékonysághoz és a sikerhez. A négy tartomány az alapvető képességeket jelölte, ezek a következők Goleman modelljében:

- éntudatosság: tudni azt, hogy mit érzünk,
- önszabályozás: érzelmeink szabályozásának képessége,
- társas készség: mások érzéseinek azonosítása és értelmezése,
- kapcsolatirányító képesség: mások érzéseinek befolyásolása (Goleman 1997, 12).

Goleman meghatározása ezáltal egy szélesebb értelmezési lehetőséget adja az érzelmi intelligenciának, az érzelmi és társas kompetenciákra helyezve a hangsúlyt. Könyvei, népszerűsítő cikkei nagyban hozzájárultak az érzelmi intelligencia fogalmának elterjedéséhez és az itt ismertetett elméletek mellett többen is megalkották saját modelljüket. Ezek természetesen eltérő nézőpontból közelítenek az érzelmi intelligencia fogalmához. A különbségek mellett azonban fontosabbak azok az összetevők, amelyeket minden modell tartalmaz. Mindegyik modellben szerepet kap az érzelmek felismerése, kezelése, és ezek alapja az önismeret (Balázs 2014).

Az érzelmi intelligencia fejleszthető, tanítható és tanulható. Az érzelmi nevelés a családban kezdődik, a gyermek itt kapja meg az alapokat, amelyekkel az óvodába, majd az iskolába érkezik. A pszichológiai felmérések alapján kimutatható, hogy a szülők érzelmi intelligenciájának mértéke, a családi, otthoni környezete meghatározza a gyermekek érzelmi érettségét, kompetenciáit. Napjainkban azonban egyre több a széteső család, az érzelmileg elhanyagolt gyermek, így az érzelmi nevelésben is egyre nagyobb feladat hárul az intézményekre.

A nevelés mindig kölcsönösségen alapuló folyamat, és ebben kulcs szerepe van a pedagógus személyiségének. „Aki nevelni akar, legyen maga is nevelt” – idézzük gyakran Jungot (Jung 2005). Az érzelmi intelligencia fejlesztéséhez a pedagógusoknak is rendelkeznie kell az érzelmi kompetenciákkal, hogy empátiával, segítő, támogató magatartással fordulhassanak a gyermek felé.

Egy gyermek érzelmi intelligenciájának fejlődéséhez a mesék is nagyban hozzájárulnak. Miközben hallgatja a mesét, befelé is figyel. Belső képet készít, ezeknek a segítségével és ugyanannak a mesének újra és újra meghallgatásával oldja feszültségét. Évszázadok óta nem változnak a

mesék, tartalmuk hasonló. A rossz elpusztul, a jó viszontagságos megpróbáltatások után elnyeri méltó jutalmát. A pozitív végkifejlet segíti a felgyűlt agressziót, félelmeket, indulatokat a mesehős kalandjaihoz kapcsolódóan feloldani.

A gyermek számára a valóság megismerésének fontos eszközei a mesék, mert a mesei motívumok összhangban vannak a gyermek pszichés fejlődésének jellegzetességeivel (Mérei–V. Binét 1993). A mesében „minden minden lehet”, akárcsak a gyermek gondolkodásában vagy játékában.

A mese egyik legjellemzőbb motívuma az átváltozás. A mesékben a békából délceg herceg, a hattyúból pedig gyönyörű királykisasszony válik, ami a mesehős problémáinak megoldásában jelentős tényező. Ez az, ami kiszolgáltatottság kompenzálásában nagyon fontos segítsége a gyermeknek. A mesékre mind a motívumok, mind az értékek szintjén jellemző a bipolaritás: a szereplők jók vagy gonoszak, szépek vagy rútak, szegények vagy gazdagok, és ez az alaptulajdonságuk a mese elejétől végéig változatlanul megmarad.

Az ellentétek motívuma, a kisgyermek nehezen tud arányba állítani, mindent magához viszonyít, csak a nagyon eltérő tárgyakat tudja egymástól megkülönböztetni, nem érti az ambivalenciát. Érzékeli a csúnyát és a szépet, az óriásit és a parányit, de a közbülső fokozatokat nem képes meghatározni. A szélsőséges meseelemek segítik a gyermeket abban, hogy a környezetében lévő tárgyak, jelenségek ellentétes vonásait, illetve a közöttük lévő különbségeket jobban meg tudja ragadni. A kisgyermek is a szélsőséges különbségekre érzékeny, a világ dolgait kétfokú skálával méri, a fokozatokat, árnyalatokat nem tudja megkülönböztetni.

A mesében bizonyos fordulatok, helyzetek vissza-visszatérnek. A mesét hallgató gyermeknek az újdonság varázsát és a ráismerés örömét adja az ismétlés folyamatossága és biztonsága, ettől a mesehallgatás a várakozás-bekövetkezés mentén halad, a feszültség fokozódásának és oldódásának hullámvázásától kísérve. Ez a meseélmény lényeges meghatározója. Nem csupán a cselekvések ismétlődnek, hanem a verbális fordulatok is, például az átváltozásoknál ugyanazt a varázsigét kell mondani, az öreg király mindegyik gyermekét egyforma szavakkal küldi vándorútra stb. Továbbá ismétlődik a mese kezdete: „Hol volt, hol nem volt” és befejezése: „Máig is élnek, ha meg nem haltak”. A mesei ismétlések nemcsak a folyamatosságot teremtik meg, hanem a biztonságot is fokozzák. Ez már áttételes hatás, a ráismerés az ismerőség biztonságélményét keltik (Mérei – V. Binét 1993).

A hős gyakran kerül veszélybe, amiből végül meg is menekül. A „veszélybe kerülés és a megmenekülés” a kisgyermek képzeletének jellegzetes motívuma: a gyermek maga is gyakran kiszínez bizonyos vele megtörtént eseményeket, azokat átélhetővé, őt magát pedig kevésbé kiszolgáltatottá, sőt, győztessé téve.

A mese azt az üzenetet hordozza, hogy a legkisebb is, a legszegényebb is, a leggyengébb is boldogulhat, amivel a gyermek kompenzálhatja kicsiségét, életkori helyzetéből adódó kiszolgáltatottságát, s ez reménykeltő számára. Ez akkor valósul meg mikor a gyermek képzeletben azonosul a mesehőssel (Dankó 2004). Bruno Bettelheim szavaival élve a mesék megtanítják a gyermeket arra, hogy felismerjék az élet magasabb rendű értékeit. (Bettelheim 2011).

A mesehallgatás alkalmával nemcsak a gyermek fantáziája és a szókinccse gazdagodik, de ha beleéli magát a hősök szerepébe, tudattalan feszültségeit is feloldhatja. Nem büntudatot kelt a gyerekekben, hanem kiutat mutat arra, hogyan kell megküzdeni a problémákkal (Fischer 2001). A kisgyermek, amit még fejletlen értelmével, tapasztalatok híján nem képes felfogni, a mese, a képzelet segítségével, érzelmein keresztül megközelíthetővé, felfoghatóvá teszi számára segítséget nyújtva érzelmi életének pozitív tartalmakkal való gyarapításához. A kisgyermek a mesében találkozik, ismerkedik meg az emberi élet meghatározó tényeivel: a születéssel, a szerelemmel, a halállal. Erkölcsi és esztétikai fogalmakkal, mint a jószággonoszság, szépség és rútság és ezek szinonimáival. A mese az esztétikum sajátos eszközeivel kényszeríti hallgatóját állásfoglalásra, azonosulásra vagy tiltakozásra. A tudat fehér lapja benépesült tényekkel, fogalmakkal. Az érzelmek – kezdetben szűkös – világa kiszélesedik, kiteljesedik, színekkel, variációkat gazdagodik. A gyerek képessé válik a jelenségek felismerésére, értelmezésére, újfajta élmények átélésére, az élet sokrétűségének és szépségének teljesebb befogadására. Képes lesz megérteni mások örömét, fájdalmát, vagyis az énközpontú, magányos egyedből társadalmi lénygé válik. S ennek a nagy metamorfózisnak az útja a mese réz-, ezüst- és aranyerdein keresztül vezet (Petrolay 2015).

Az EQ fejlesztésének folyamatában a mese alapvetően fontos szerepet tölt be. A mese a gyerek lelki világát testesíti meg, segít különválasztani egymásnak ellentmondó éréseit, mint például, az amikor azok iránt érez mérhetetlen haragot, akiket a legjobban szeret. A mesék szinte észrevehetetlenül juttatják a gyermekeket a szellemi, lelki, érzelmi gazdagodáshoz. Aki elmerül egy tündérmese mondanivalójában, annak a számára a mese

mély és csendes tóvá változik, amely ugyan a saját lelke képét tükrözi vissza, de mögötte felfedezheti a mélységeket, és azt is, hogyan érheti el a békét önmagában és a világban. A mesék szimbolikus történetek, amelyek általános emberi problémákat és lehetséges megoldásokat fogalmaznak meg. A mese mindig valami olyan dolgról szól, ami az élet folyamatát veszélyezteti, többnyire ez a mese kiinduló helyzete, és azt mutatja meg, hogy milyen fejlődési út vezet ki ebből a problémából egy új élet helyzetbe (Kast 2002).

A gyermek gyakran átéli az érzések ambivalenciáját is, egyszerre imádja és gyűlöli szüleit, és tehetetlenül áll a kavargó belső érzései előtt. Hogyha a szülő teljesítményorientált, ha nagyon magasra helyezi a mércét, vagy átadja a gyermeknek saját szorongásait, bizonytalanságát, felnőtt szerepbe emeli a gyermeket, ha értelmezi a gyermek problémáit, ha semmibe veszi és lekicsinyli a gyermek félelmeit, szorongásait, akkor még jobban kibillentheti a gyermeket az amúgy is ingatag egyensúlyi állapotból. Szimbolikusan tudja kifejezni élményeit, áttéve játékba és mesébe, ahol képek segítségével dolgozik, kivetítve dühét, haragját egy állatfigurába, vagy mesehallgatás közben egy negatív szereplőre. A mesék az érzelmek kiváltását teszik lehetővé, az újrhallgatása pedig lehetőséget ad számukra, hogy ezeket újból és újból átéljék. Mivel a történetnek nem ő a szereplője, nem kell ugyanúgy félnie, mint a valóságos helyzetekben, így egy biztos környezetben tapasztalja meg a különböző élményeket. Ha többször meséltet egy mesét, ennek kapcsán azokat a félelmeit, aggodalmát, szorongásait ismerhetjük meg, amelyekkel küzd (Kádár 2012).

Napjainkban sajnos az elektronikus mese dominál az élő mesével szemben. A szülők egyre kevesebbszer alkalmazzák az élő mesét a gyerekek nevelése során, amely az érzelmi intelligenciát erőteljesen befolyásolja. Amikor a szülő a gyermekét a televízió elé ülteti, vagy a kezébe tesz egy okos telefont, egyrészt megfosztják őt attól a lehetőségtől, hogy a mozgás segítségével dogozza fel élményeit, másrészt a külső képek azonnal leállítják a belső képkészítés, képáramlás folyamatát, amit a gyermek mesehallgatás közben él át. Itt tehát a fantázia nem működik, nem fejlődik kreativitása sem. Az elektronikus mesénézés másik nagy problémája, hogy hiányzik belőle az intim kapcsolat, ami a gyermek és a mesélő között létrejön (Kádár 2013). Nem jelent azonban nagy veszélyt a gyermekre az elektronikus mese, ha a szülő a meseválasztásnál figyelembe veszi az életkori sajátosságokat, és a végén közösen megbeszéli a látottakat. A probléma ott kezdődik, amikor elektronikus mesénézéssel az élő meséket szeret-

nék helyettesíteni. Hiszen az élő mesében a történet a gyermek elméjében kel életre, megmozgatva fantáziáját, érzelmeit, félelmeit, vágyait. A mese funkciója, hogy a világ különböző jelenségeit képekre és szimbólumokra fordítja le, ezáltal lehetővé teszi a feszültségek levezetését (Kádár 2013).

Az elmúlt évtizedekben számos kutatás mutatott rá arra, hogy nehézségekbe fog ütközni a valóság problémáinak feldolgoásaiban az a gyermek, akit nem engednek álmodni. Bruno Bettelheim a következőket írta ezzel kapcsolatban: *„egyszer talán kísérleti úton ugyanezt a mesékkal kapcsolatban is ki fogjuk tudni mutatni: hogy sokkal rosszabb azoknak a gyermekeknek, akik nem részesülnek abban, amit a mesék nyújtanak, akiknek a mesék nem segítenek, hogy tudattalan feszültségeiket képzeletben dolgozhassák fel”* (Bettelheim 2011).

Ez inspirált arra, hogy a Nagybégányi „Csöppség” Óvodában, ahol óvónőként dolgozom, megvizsgáljam, hogy a nagycsoportos gyermek érzelmi intelligenciája mely mértékben fejleszthető, ha napi rendszerességgel élő mesét hallgatnak.

A vizsgálat koncepciója az volt, hogy előzetes felmérést végezzek az óvodai csoportba járó gyerekek érzelmi intelligencia fejlettségi szintjéről. Ehhez a R. Teml, M. Dorki és V. Amen tesztjét L. Jászfukova adaptálásában használtam (Molodushkina 2011). A kapott eredményeket jegyzőkönyvbe rögzítettem. Közel 5 héten át zajlott élő meseolvasás.

A feltételezés értelmében, hogy a pozitív érzelmi tartalmakat közvetítő mesék intenzív érzelmi intelligencia fejlesztő hatást gyakorolnak a gyermeki érzelmekre, tudatosan választott meséket olvastam fel azoknak a gyermekeknek, akikkel elvégeztem a kezdeti állapotfelmérő vizsgálatot Kádár Annamária *Mesepszichológia – Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban* című könyvéből. Ez a könyv 10 mesét tartalmaz egy Lilla nevű óvodás korú kislányról, akinek Tündérbogyó, az ő képzeletbeli barátja segít az érzelmi konfliktusainak megoldásában. A mesék a következők: *Megérkezik Tündérbogyó, Cinci és a homokvár, Játszunk anyukásdit, A hétköves és pincebogár és a várakozás történet, Olyan rossz nekem egyedül! Kinek kellett ez a testvér? Bátor vagyok, vagy inkább vakmerő? Kakukkóra, porcelánfigurák és sátrazás, Mese a gonosz Szombati bácsiról, Tündérbogyó elbúcsúzik.*

Ezek a mesék segítenek a frusztrációk, csalódások elviselésében, a pozitív és negatív érzelmek tudatosításában, a félelmek megszelídítésében, a testvérféltékenység kezelésében, a veszteségek elfogadásában és az önfeledt játékban. Tündérbogyó segít Lillának és a mesét hallgató gyer-

meknek is kifejezni az érzelmeit, megérteni és elfogadni azokat. Nem oktat ki, nem mondja meg, mit kell tenni, csupán ott van Lillával örömeiben, bánatában, magányában; együtt érez vele, amikor csalódott; megérti és visszatükrözi érzelmeit; törődik a szükségleteivel, és támogatja őt döntéseiben. Lilla kifejezheti előtte negatív érzelmeit is, nem kell tartania attól, hogy barátja kineveti vagy megkérdőjelezi azokat. Tündérbogyó például mutat arra, hogyan lehet a fájdalmas belső élményeket – például a haragot, a testvérféltékenységet, a gyászt – feldolgozni, a félelmeket kezelni. Beszélgetnek szeretetnyelvekről, családi történetekről, az álmok, vágyak megvalósulásáról és a másság elfogadásáról is. A mesét hallgató gyermeknek a Lillával és Tündérbogyóval való azonosulás lehetőséget ad saját érzelmei megfogalmazására, kifejezésére és a hasonló önéletrajzi emlékek felelevenítésére.

A meseolvasás közben azt tapasztaltam, hogy a gyerekeket mélyen megérintették egyes mesék tartalmi elemei, érzelmi üzenetei, játékaiban és a kommunikációikban megjelentek a mesében hallott kifejezések és jelek. Az *Olyan rossz nekem egyedül* és a *Kinek kellett ez a testvér?* című mesék voltak azok, amelyeket kérték, hogy többször is meghallgathassák. Úgy gondolom, azért nyerték el ezek a mesék a tetszéseiket, mert érzelmileg érintettek voltak saját családi körülményeik okán. Például sokuknak nemrégiben érkezett az új kistestvére, és a mesében hallott Lilla általi félelmeket, kétségeket újra át tudták élni, ezáltal feloldani önmagukban. Megfigyeltem, hogy a gyerekek a saját érzelmeiket szóban szabadabban kifejezésre tudták juttatni.

Az 5 hét leteltével R. Teml, M. Dorki és V. Amen módszerével ismételtelen felmértem az óvodai csoportom *érzelmi kiegyensúlyozatlanságban* történt változásokat.

Ezt követően összehasonlító elemzést végeztem a meseolvasás előtti, és az azutáni felmérés eredményeiből. Öt gyermek esetében, az érzelmi intelligencia szint értékei csökkentek. Egy gyereknél nem változtak. Az összes többinél, vagyis 11 gyermeknél ez a szint növekedett. Ezek a pozitívnak értékelt változások az érzelmi intelligencia fejlődése felé mutatnak, s arra engednek következtetni, hogy a kutatás kiterjesztésének van létjogosultsága.

Hivatkozott irodalom

- Balázs L. (2011): *Érzelmi intelligencia a szervezetben és a képzésben*. Z-Pressz Kiadó, Miskolc.
- Bettelheim, B. (2011): *A mese bővölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Corvina, Budapest. pp. 27–65.
- Dankó E. (2004): *Irodalmi nevelés az óvodában*. Okker, Budapest. pp. 51–53.
- Fischer E. (2001): A népmese és a gyermeki tudattalan. http://www.fischeresztter.hu/irasok/a_nepmese.pdf Letöltés ideje: 2017.12.06
- Goleman, D. (1997): *Érzelmi intelligencia*. Háttér Kiadó, Budapest.
- Jung, C. G. (2005): *Gondolatok az apáról, az anyáról és a gyermekről*. Kossuth Kiadó, Budapest.
- Kádár A. (2013): *Mesepszichológia*. Kulcslyuk Kiadó. pp. 52–56., pp. 272–273.
- Kast, V. (2002): *Férfi és nő a mesében*. Euro Advive Kiadó, Budapest.
- Mérei F. – V. Binét Á. (1993): *Gyermeklélektan*. Gondolat, Budapest. pp. 246–249.
- Margitics F. (2011): *A személyiség fejlődése*. Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok.
- Molodushkina, I. V. (2011): *Zahadkovyi svit emotsii. Rozvytok emotsiinoi sfery doshkilnykiv, Vydavnycha hrupa «Osnova»*, Kharkiv.
- Petrolay M. (2015): *Tanulmányok meséről, gyermekirodalomról*. Fapadoskönyv.hu.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.